

הסביבות

עלון להפצת
המוסר

"אוהל יוסף" - נובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גסו וילנא תש"ב

תשרי תשפ"ז

פרשת האזינו - יום הכיפורים

גליון מספר 598 (635)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל - האזינו

"הלל! תגמלו זאת... הלא הוא אביך קנך... הוא עשך ויכוננך" (ל"ב, ו')

יש כאן נתינת טעם: "הלא הוא אביך קנך" מציע רש"י שלשה פירושים למלה קנך א. שקנאד, אתה קניו שלו. ב. שקננד, בקו הסלעים ובארץ חזקה. ג. שתיקנד בכל מיני תקנה. הצד השווה בכל הפירושים הללו הוא שה' מזכיר לעם ישראל את הטובות שעשה עמו, הטובות הנוגעות ישירות לקיומם הפיזי, הגשמי. לכאורה, מדוע לא מזכירים כאן כמו במקומות אחרים את יציאת מצרים, או מתן תורה, סוגי הטובות אחרות הנוגעות לקיומם הרוחני או למעמדם בין האומות ומשפחות העמים וכדומה? הדגש כאן הוא על הטובות לתיקונם ולהגנתם בעולם הזה. וכן גם הרשב"ם מסביר על פסוק י': "ימצאנו בארץ מדבר": כמו ומצא להם, הקב"ה נמצא להם, הקב"ה היה סיפוק שלהם. מגמת התורה כאן היא לתבוע מעם ישראל שלא יבעטו הקב"ה בגלל שהוא

מספק את צרכיהם בכל עת ודואג להם כמו אבא. עליהם להרגיש טוב כמו שילד מרגיש בבית אביו המספק את כל צרכיו ולא יבעוט באביו. גם בישיבה דורשים מתלמיד, שיראה בישיבה את ביתו, שיעריך שראש הישיבה משגיח עליו כאב על בנו, וממילא שלא יהיה כפוי טובה. גם אלישע הנביא צעק כלפי אליהו הנביא, בעלותו בסערה השמימה:

המשך בעמוד ב'

חובת הכרת הטוב

יש כאן תביעה לעם ישראל שלא יתכן כי יגמלו זאת לה' ולנהוג עמו בדרך של שיחת לו לא בניו מומם, דור עיקש ופתלתול, או בדרך של עם נבל ולא חכם. מדוע? יש כאן נתינת טעם: "הלא הוא אביך קנך" מציע רש"י שלשה פירושים למלה קנך א. שקנאד, אתה קניו שלו. ב. שקננד, בקו הסלעים ובארץ חזקה. ג. שתיקנד בכל מיני תקנה. הצד השווה בכל הפירושים הללו הוא שה' מזכיר לעם ישראל את הטובות שעשה עמו, הטובות הנוגעות ישירות לקיומם הפיזי, הגשמי. לכאורה, מדוע לא מזכירים כאן כמו במקומות אחרים את יציאת מצרים, או מתן תורה, סוגי הטובות אחרות הנוגעות לקיומם הרוחני או למעמדם בין האומות ומשפחות העמים וכדומה? הדגש כאן הוא על הטובות לתיקונם ולהגנתם בעולם הזה. וכן גם הרשב"ם מסביר על פסוק י': "ימצאנו בארץ מדבר": כמו ומצא להם, הקב"ה נמצא להם, הקב"ה היה סיפוק שלהם. מגמת התורה כאן היא לתבוע מעם ישראל שלא יבעטו

יש כאן תביעה לעם ישראל שלא יתכן כי יגמלו זאת לה' ולנהוג עמו בדרך של שיחת לו לא בניו מומם, דור עיקש ופתלתול, או בדרך של עם נבל ולא חכם. מדוע?

מעשה רב

שאיפת החוטא - שבניו יהיו צדיקים

הכוחות הסובייטיים לתגבור של חיילים, ולשם כך נלקחו השומרים שהיו מופקדים עליהם, ורק אז יצאו הבחורים מעבודת לחירות. מאחר שרש"י יענק'לה, ר' אייזיק, שימש כשוחט ומוהל של כל האזור, אולם עובדה זו נשמרה היטב בסוד, מחשש פן יבולע לו על ידי השלטונות הקומוניסטים. והנה, בוקר אחד נשמעו נקישות על דלת הבית. כל בני הבית החווירו. אזניהם המנוסות כבר ידעו, שנקישות תקיפות והחלטיות אלו הן של שוטרי הביון הרוסיים - הנ.ק.וו.ד.

ר' אייזיק אסף אל תוך מעילו את סכיני השחיטה והמילה, ונמלט בחיפזון דרך פתח צדדי אל היער הסמוך. יענק'לה האורח ניגש לפתוח את הדלת בלב רוסט. על פי הדגות שנשא האיש על כתפיו ועל חזהו, ידע יענק'לה כי לפניו קצין משטרה בכיר. "האם יש פה מי שגוזר לילדים?" שאל הקצין. יענק'לה הבין היטב כי הלה מבקש את המוהל. חששו גבר. 'מי יודע מה צפוי, חלילה, לר' אייזיק מארחו ומיטיבו? נחרד, והניע את ראשו ימינה ושמאלה בשלילה, כמי שאינו מבין במה מדובר.

המשך בעמוד ה'

באפיסת כוחות מוחלטת. רגע לפני שהתמוטט אל השלג הצח לנצח, הבחין לפתע בבקתה על אם הדרך ומזוזה קבועה בפתחה. כוחות חדשים ננסכו בו, והוא הצליח לחזור עד לפתח הבית שם קרס על המפתן. כאשר נתקל בעל הבית, יהודי מקומי בשם ר' אייזיק רוס, בגופת אדם המוטלת לפתחו, הכניסו לביתו, האכילו והשקו, אולם הוא תכנן לשלחו במהרה מהבית הלאה. הן אך לא מכבר, הכניס לביתו מתחזה ששכב על מפתן ביתו, והלה ניצל את תמימותו כדי לזרוק את ביתו מכל רכשו. לא ייפלא, אפוא, שר' אייזיק חשש שהסיפור עומד לשוב על עצמו גם הפעם. רק כאשר חדר לאוזניו קול נעימת הלימוד של האורח, השתכנע ר' אייזיק להותיר את הבחור הצנום על שולחנו למשך שנה ומחצה.

בכל התקופה ההיא, שהו בחורי הישיבה כל אחד במקומו בישימון הקזח, ונאלצו כמובן לעבוד במסגרות של הקולחוזים שתחת מרותם היו נתונים. נחמה פורתא היתה להם, בזמני הלימוד והתפילה בהם היו מתאספים כולם יחד, וכך הצליחו לשמור על הגחלת שלא תכבה. עם התגברות המלחמה, הוצרכו

שחת לו לא צניו מומם דור עקש ופתלתול. (ל"ב, ה') הנה, בפסוק זה רבו הפירושים, מי בכה ומי בכה. במאמר זה נביא את אחד הפירושים הנפלאים בפסוק, ביאור שהיה שגור על לשונו של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, ולאחריו, נוסף בסייעתא דשמיא לבאר את המשכו של הפסוק, לא לפני שנקדים את המעשה הבא: המגיד המפורסם, רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, הוגלה על ידי הרוסים לסיביר בימי לימודו באחת מיישובות נובהרדוק, בזמן מלחמת העולם השנייה. הוא שות את שם משך כחודשיים, בתנאים לא תנאים, ואז נשלח לעבר קזחסטן, שם היה אמור לשהות עם יתר חבריו בקולחוזים הידועים לשמצה.

הכרטיס שברשותו היה תקף רק עד לתחנת הרכבת הגדולה 'נובוסיבירק'. מחוסר יכולת לממן את עצמו, נאלץ הבחור הצעיר יענק'לה, לעשות את דרכו רגלית אל עבר קזחסטן. הוא כמובן לא הכיר את הדרך, והסתמך על מסילות הרכבת - אליהם נצמד בשארית כוחותיו הדלים. רק כעבור שבועיים-שלושה, לקראת ראש-השנה תש"א, הצליח להגיע אל מחוז חפצו,

דמעות ביום הכפורים

דמעות ביום זה בא אף הן מהלכות תשובה, וכמש"כ רבינו יונה העיקר הרביעי הצער במעשה... ועוון העיניים יכופר בדמעות שנאמר פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך - המעלה בבכיה זו היא לכפר על העוונות שיש לאדם.

בכיה ביום זה נובע אף מטהרת הנפש הפנימית, בעת אשר יתבונן האדם היטב על מצבו הרוחני והרצון לשוב אל ה'. - בכיה זו משקפת את גודל מעלתו של האדם שהצליח לחזור לתוך נימי נפשו העמוקים.

בכיה ביום זה נקבעה לשמחה כבר מימות משה רבינו, וכך הובא בתנא דבי אליהו זוטא וז"ל: ובארבעים יום האחרונים שעלה משה להר סיני גזרו יום צום ותענית, ולנו בתעניתם כדי שלא ישלוט בהם יצר הרע, ולמחרתו השכימו ועלו לפני הר סיני, היו בוכים לקראת משה, והוא היה בוכה לקראתם עד שעלתה בכייתם למרום. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה וקיבל את תשובתם, בשרה אותם רוח הקודש ואמר הקב"ה לישראל: בני נשבע אני בשמי הגדול ובכסא הכבוד, שתהא בכיה זו לכם לששון ולשמחה גדולה, ויהי ה' לכם יום זה ליום סליחה וכפרה ומחילה לכם ולבניכם עד סוף כל הדורות.

בכיה הנובעת מפחד לחוטא, היא הנהפכת לבכיה של ששון ושמחה. ואנחנו תפילה שנזכה לבכות כמעלת בכייתם של בני ישראל במדבר, לפחד מלחוטא, ובכך נזכה שתהיה לנו בכיה זו לששון ולשמחה.

נעמוד לפניו בבכי ובתחנונים עלינו ועל כל ישראל ונזכה להחתם לחיים טובים ולשלום.

הסביבות

על פרשיות השבוע..... עמוד ב'
נקודה בפרשה..... עמוד ג'
על פרשיות השבוע..... עמוד ב'
דגל המוסר יום כיפור..... עמוד ד'
עש"ת ויה"כ..... עמוד ג' ד' ה'

דגל המוסר האזינו / המשך

"והוא מצעק, אבי, רכב ישראל ופרשיו" מסבירה הגמרא (מועד קטן כו). אבי, זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו, זה רבו שלימדו תורה. יש כאן תביעה לאדם שירגיש ברבו כאביו, וגם כאמו, דהיינו להרגיש שהשיבה זהו ביתו, שהרבנים הם במקום אביו ואמו. הרגשה כזו תחייב אותו לקבל את החינוך ולא יבעוט, שלא תתאים לגביו התביעה: "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם וגו'".

הדרך להגלה המלחמה ב'רע' ליפשת, ב' ליה פסקה. אין לתת אימונו בעצמו ולהיות שקט ושאנן. חז"ל קבעו בגמרא (קידושין פ:) "אפילו בשעת אנינותו של אדם, יצרו מתגבר עליו". נתאר לעצמנו אדם שבזמן שמתו מוטל לפניו, ולבו חלל בקרבן, וכמו שנקבע: "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה כאשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו". ואף על פי כן, חכמים אינם נותנים אימונו באדם. ירדו לסוף דעתו וידעו כמה גדול כח היצר שאפילו בשעת אנינותו אין לסמוך עליו. יצרו מתגבר עליו, וכבר היו דברים מעולם. יצרו של אדם מתגבר עליו יום יום ומבקש להמיתו. גילוי כזה: ומבקש להמיתו, מיתת ממש. ומי יגן עליו? "ואילולא ה' עוזרו אינו יכול לו". שוב ה' מתגלה כמי שמגן על האדם ומצילו ממיתתו, יותר מאשר אביו ואמו, "הלא הוא אביד קנך, הוא עשך ויכוננך".

אם נבא לבן אדם ונאמר לו שיצר הרע שופטן, ושכולו נתון תחת שליטת רצונותיו, הוא יתפלא וישאל: מה פתאם? אדרבה הוא נשלט רק ע"י יצר הטוב, וכל מעשיו טובים הם, אפילו אם נשאל שחקן מושבע ומכור לכדורגל למשל. וכי הוא יודה שכל המשחק זהו מעשה היצר הרע? מה רע בכך הוא יטען? הוא משוכנע שכולו יצר הטוב. לא יעלה על דעתו, שאין בזה אפילו שמץ כלשהוא של יצר טוב. ואם אינו מרגיש כך זה בגלל שהוא מוגשם ואין לו שייכות ליצר הטוב.

משל למה הדבר דומה? אדם המחזיק משרתת בבית, אם המשרתת היא יהודיה, היא צריכה ליטול ידה בבוקר כדי להעביר את הטומאה לפני שתיגע באוכליו. אך אם היא גויה, היא לא חייבת בשום נטילת ידים, אין כאן

טומאה, ואין צורך להעבירה. כאשר אין בכלל יצר טוב, לא מרגישים את העדרו, וממילא לא מרגישים את שליטת היצר הרע. וזוהי קביעת חז"ל: צדיקים יצר הטוב שופטן, רשעים יצר הרע שופטן, בינונים, זה וזה שופטן. (ברכות סא).

ובזה מוסבר שאם האדם נשפט על ידי יצרו הרע, אז אפילו בשעת אנינותו, היצר לא מרפה ממנו ומתגבר עליו. ידוע סיפור על עשיר, נדבן, שהיה נגוע במידה גדושה במידת הרדיפה אחר הכבוד והבלטת מעשיו הטובים בציבור. פעם, החליט לעשות את עצמו מת כדי לשמוע מה יגידו עליו בהספדים. וכן עשה. באו חכמים ללווייתו והתחילו להספידו ולספר כמה רבו וגדלו מעשי צדקה ונדבנות שלו. אך, אחד הדרשנים באמצע דבריו לא הזכיר נדבה אחת גדולה ומיוחדת שנתן ה"נפטר". ואז הלה לא יכל לסבול, ומיד קם ועמד על רגליו לתדהמת כולם ותבע מן הספדן איך זה שאיננו מזכיר את המעשה הגדול שעשה ביום פלוני עם ישיבה פלונית? כמה עזר להם והציל אותם! עד כדי כך, אפילו במצב של "יזכיר לו את יום המיתתה", הוא לא יכול להתאפק, ולוותר על קצת כבוד.

איך אפשר לסמוך על האדם? צריך מלחמה מתמשכת נגד היצר הרע, ותוך כדי מלחמה לזכור את הצד השני, את אביד קנך, את הרב אשר עושה הכל

למען התלמיד להקנות לו את העולם הבא, וכל שכן בישיבה שדואג לו גם לחיי הגוף כמו אביו ואמו ממש. זה מחייב להכרת הטוב, ובודאי שלא ליפול בכפיית טובה, בבחינת "עם נבל ולא חכם". צריך להתבונן בטובה, ולדבוק בטוב ובמעשים הטובים. את זה אנו צריכים לזכור וללמוד מפרשת התוכחה שבהאזינו, וזה יעזור לנו להכניע את היצר הרע.

עמוד בר הלבב:

אהבת הבדידות ובחירת היחידות

(מפתגמי הבדידות)

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשיות השבוע

החפץ חיים זצ"ל

"זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר" (לב, ז).

אמר חז"ל (ילקוט שמעוני, תתקמב) "כל זמן שהמקום מביא יסורין עליכם הזכרו כמה טובות ונחמות עתיד ליתן לכם לעולם הבא".

החפץ חיים זצ"ל אמר על כך משל ממש של ר' זאב המגיד של וילנא.

יהודי אחד שכר דירה משר העיר בשלוש מאות רובל לשנה. מידי שנה בתאריך מסוים היה מתייצב היהודי בביתו של שר העיר ופורע את התשלום. פעם אחת הוצרך השר לנסוע למדינה אחרת, משם כך הפקיד את סגנו על נטילת תשלומי שכר הדירות אשר לו.

אולם סגנו זה היה שונא יהודים מובהק, וביום הפרעון, בהשכם בבוקר שלח הסגן שליח היהודי לזרוז לשלם את שכר הדירה.

בידי היהודי היו חסרים עשרים רובל מהסכום, ולכן ביקש כי תינתן לו ארכה של כמה ימים שיוכל להשיג את שאר הכסף, אולם הגוי סירב וטען בתוקף, עליו לשלם היום את מלוא התשלום.

ניסה היהודי להשיג עוד עשרים רובל מאת מכריו וידידיו, אך הדבר לא עלה בידו. לעת ערב כאשר בא לשלם ובידו חסרים עשרים רובל, ציוה הסגן להכות את היהודי עשרים מכות, מכה כנגד כל רובל חסר.

כעבור זמן חזר השר לעירו. אמר היהודי לאשתו, אלך ואספר לשר את הבזיון שנעשה לי.

כאשר שמע השר את אשר אירע בעת היעדרו, כעס מאוד על סגנו ואמר ליהודי, גוזר אני עליו כי על כל מכה ומכה שהכה אותך, יתן לך מאה רובל. ובסך הכל עבור עשרים מכות תקבל אלפיים רובל. והנה - המשך השר - ביתו החדש של סגני שווה ארבעת אלפים רובל, מיד אצווה אותו ויכתוב לך שטר בעלת על חציו.

יצא היהודי מבית השר אל אשתו שהמתנה לו בחוץ, והנה ראתה כי פניו זועפים.

מה לך? שאלה אשתו בבהלה. סיפר לה בעלה את אשר אמר השר. והוסיף, אם כן מצטער אני על שלא הכה אותי אז ארבעים מכות, שאילו היה עושה כן, היה שייך לי עכשיו כל הבית ולא חציו.

כן הוא הנמשל, כאשר האדם מקבל יסורים בעולם הזה הוא מצטער מאוד ואינו מוכן לסבלם כלל, אך כאשר יבוא לעולם הבא ויראה מה רב הוא השכר אשר קיבל בעד כל שעה של יסורים, יצטער בנפשו מדוע לא באו עליו יסורים רבים יותר בעולם הזה.

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

"אמת, תמיד יש רחמים, אבל יום הכיפורים הוא יום של רחמים, כי הוא יום תשובה. יום של רחמים ללא שיעור, לים ממש." (אור יחזקאל)

"דורות הראשונים שאלו: אם אדם חורש בשעת הרישה תורה מה תהא עליה? ודורות האחרונים שואלים: אם יעסוק בתורה הרישה מה תהא עליה?" (מתוך חיי המוסר)

"אמת מארץ תצמח אבל אין מי שישפיל עצמו עד ארץ להגביהו" (חכם אחד)

"העולם משתטחים על קברים לבקש העוה", והשלמים - לצאת מגיעת עוה", וכמ"ש בכלב עה"פ ויבא עד חברון" (ר' ירחמיאל שולמן)

"גדול המרחק בין לא לדעת עד לדעת, גדול יותר המרחק מלדעת עד לעשות" (הסבא מנובהרדוק)

נקודה בפרשה

תורה - תמצית החיים

כי הוא חייכם

הפסוק בפרשתנו אומר: "יערף כמטר לקחי" - "תורה שנתתי לישראל, שהיא חיים לעולם כמטר הזה שהוא חיים לעולם" (רש"י).

וב"אור החיים" כתב: "כי כדרך שהמטר - מניעתו תסובב מיתה לאדם, כמו כן מניעת התורה תערפנו! ובהמשך הפסוקים נאמר: "כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים". ופירש"י: כי לא דבר רק הוא מכם - לא לחנם אתם יגיעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה כי היא חייכם. וביאר בשפתי חכמים, פירוש, מהו השכר, ומפרש כי הוא חייכם.

התורה היא עצם החיים

מסופר: מעשה שהשתתף מרן בעל ה"ברכת שמואל" זצוק"ל ראש ישיבת "קמניץ" באסיפת רבנים וראשי ישיבות, ורב אחד אמר בתוך דבריו "התורה היא החמצן של החיים" - כמו שאי אפשר לחיות בלי חמצן כך אי אפשר לחיות בלי תורה, למשמע הדברים נזעק רבי ברוך בער ואמר: אני מוחה! אסור לומר לשון כזו שהתורה היא החמצן של החיים, התורה אינה כחמצן, חמצן פירושו שיש חיים וצריך חמצן בשביל לחיות, התורה אינה דבר נפרד שחייבים אותו בשביל לחיות - התורה היא החיים עצמם!

בדברי רש"י הנ"ל מבואר: כאשר נאמר שהתורה היא עצם החיים אין הכוונה שלהיות "עם הארץ" כמיתה תחשב, אלא שכל מילה ומילה שאדם לומד, כל יגיעה ויגיעה בתורה זהו עצם החיים! וזהו שכתב "לא לחנם אתם יגיעים בה", כי כל יגיעה בתורה היא חייכם! ואם כן, אף אדם ששכלו אטום וחושב לעצמו "אני אף פעם לא אהיה תלמיד חכם" אינו יכול לפטור עצמו מלימוד התורה, שהרי התורה זה עצם החיים, אפילו אם לא יהיה תלמיד חכם!

דרך אחת!

באסיפה אחרת, כאשר דיבר אחד מהדוברים על הזכות של ההולכים בדרכי התורה הציג את הדברים באופן כזה שיש שני דרכים בחיים. האחת דרך התורה והאחרת שלא בדרך התורה. בדבריו האריך לתאר את האושר של ההולכים בדרך התורה בזה ובבא, והאומללות של ההולכים שלא עפ"י תורה בזה ובבא... הדובר הבא בכינוס היה מרן בעל ה"ברכת שמואל זצוק"ל, בדבריו אמר: "אנו קיבלנו מרבנותינו אחרת, ההולך בלי הדרכת התורה דרכו בטוחה לתהום ומוות בטוח, האם לזה שייך לקרא דרך? אין לנו אלא דרך אחת ויחידה דרך התורה שהיא דרך החיים!"

החיים ללא תורה - כמיתה חשונים

על המשנה באבות (גזי), "אם אין תורה אין קמח", כתב ה"ברטנורא": כי מה יועיל לו הקמח שבידו הועיל ואין בו תורה, נוח לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב..."

מעשה היה בבחור ישיבה שהרגיש שהוא צריך חיזוק בלימוד התורה, הוא בא לפני מרן הרב שך זיע"א ואמר שהוא שרוי בצער גדול ואינו יכול ללמוד, מפני שהוא אינו מבין את השיעורים הנאמרים בישיבה, ואין לו אם כן מה לחפש בישיבה... חשב הבחור שראש הישיבה יחזקהו ויעודדו במילים חמות, ולהפתעתו אמר לו, במילים נוקבות: אם קשה לך להבין את השיעור אולי תשמע שיעורים בשיעור של הבחורים הצעירים יותר?

נפגע הבחור: כלום עומד ראש הישיבה להורידו שיעור? וראש הישיבה המשיך בתוקף: אם גם בשיעור הנמוך לא תבין, אולי תכנס רק יומיים בשבוע לשיעור ושאר הימים תחזור על אותם שני שיעורים...

נדהם הבחור, וראש הישיבה לא הרפה: ואם גם זה קשה לך, תלמד בבקאות גמרא רש"י תוספות, ואם זה קשה מדי, אפשר גם בלי תוספות... הבחור החוויר: למה חושב אותו ראש הישיבה לילד בכתות הנמוכות בחדר? ואם גם זה קשה, תלמד משניות...

ובטרם הספיק הבחור למחות, סיכם ראש הישיבה בתקיפות: כללו של דבר, דע לך, חוץ מלימוד תורה אין דבר בעולם, אילו הם החיים, ואין בלתו! אם קשה כך, תלמד אחרת, אך אין אתה בן חורין להפטר! התורה חיים היא, אם בריא האדם, מה טוב, חולה הוא, מיוסרים חיי, חולה עוד יותר, מתייסר שבעתים, אבל כל זה טוב הוא מהמיתה! - קשה ללמוד, קשה ללמוד דברים קשים אבל לא ללמוד זה מיתה!

למות מתורה או מביטול תורה?!

כאשר סיפרו לפני ה"חזון איש" זצוק"ל בהתפעלות על בחור שלמד שמונה עשרה שעות ביממה, הגיב בתמיהה: וכי רבותא היא שיש בחור החפץ לחיות...?!

מרנא ה"חפץ חיים" זיע"א סיפר על בעל ה"חשק שלמה" הגאון רבי שלמה הכהן זצוק"ל, מגדולי הרבנים בוילנא, שבין שנותיו הי"ג והי"ז חלה במחלה אנושה, והרופאים הזהירוהו שאסור לו ללמוד כי לבו נחלש ועצביו נתרופפו עד מאד וכל התאמצות קלה מסכנת אותו, ואם לא ישמע להם ודאי ימות, שמע ר' שלמה את אזהרת הרופאים וענה להם: אם לא אלמד תורה הרי אמות מאי לימוד, כי אינני יכול לחיות בלי תורה, "מוטב לי אפוא למות מלימוד תורה מלמות מביטול תורה!" ואכן עשה ר' שלמה את שלו, המשיך בשקידתו, ובחסדי ה' נרפא מחוליו.

ומספרים, כשהיה ה"חפץ חיים" מספר מאורע וזו היה מתרגש מאד והיה חוזר כמה פעמים בהתלהבות על דברי ר' שלמה "מוטב למות מלימוד תורה מלמות מביטול תורה..."

עוד מסופר: פעם אחת הגיע גאון אחד אצל מרן הרב מבריסק זיע"א ומצאו שוכב, ואמר אותו גאון: כפי הנראה שהרב מאוד עייף ואי אפשר עכשיו לדבר בלימוד, השיב הרב מבריסק בהתרגשות: "בשביל מה חיים אם לא בשביל לדבר בלימוד"? וכך נכנס עמו מיד בשיחה של לימוד.

שמירת החיים עפ"י התורה

מרן הגר"ש שקאפ זצוק"ל ראש ישיבת "גרודנא" היה בסוף ימיו חולה וחלש ומלא בייסורים, וכשהרגיש חולשה יתרה נסע אל רופאו שטיפל בו, והוא הזהירו באזהרות רפואיות שונות, ובין השאר, שיפסיק לומר שיעורים, שדרשו התאמצות וריכוז בלי שיעורו. המאמץ עלול להזיק ללבב החלש - הזהירו, מיד חיך ר' שמעון ואמר: רק זה לא! הלא כל הוראותיך ועצותיך מכוונות לתכלית אחת, לשמירת החיים, אבל אני ללא אמירת השיעור למה לי אריכות ימים, אלו הם חיי! מרן הגר"ש זצוק"ל ר"י "ראדין", לא הרגיש בטוב, ותקפוהו כאיש ראש חזקים ללא הפוגה. וכך על פי עצת בני משפחתו הלך לדרוש ברופאים, בעיר וורשא, שקבעו כי נשקפת לו סכנת חיים. כשבדקו ד"ר פלסטי, רופא מפורסם בפולין, אמר, שלעיתים נדירות, ביותר הוא נתקל באדם כמותו, אשר מוחו כ"כ מיוגע מרוב פעילות, והזהירו לבל ירבה בלימוד, ושלא יעסוק בעיונים, אף לא עיון קל, כי הדבר עלול להתקדם בחייו.

לשמע דברי הרופא, נתחייך רבי נפתלי, והשיבו בתמיהה גדולה: כיצד אפשר לא ללמוד? ללא תורה חיי בסכנה גדולה יותר מאשר עם תורה וכאבי ראש.

אימתי מותר לקרוע גמרא?

בעת שה"ביסקציה" ברוסיה קידשה מלחמת חורמה בישיבות, ונתפרסם איסור בשם החוק על קיומם של הישיבות, שיגר בחשאי הגאון רבי אברהם יפה'ן זצוק"ל ראש ישיבות "בית יוסף" דנובהרדוק, שליחים מיוחדים לכל ישיבות נובהרדוק, שהעבירו בשמו הוראה חד משמעית: "לא לצייט, לא להכעז".

בני ישיבה רבים נכבלו באזיקים והוטלו לבתי כלא ב"אשמת" קיום ישיבות ולימוד התורה. קריאותיהם הנרגשות של האסירים מבעד סורגי בתי הכלא, בדבר אספקת גמרות וספרי קודש אחרים - היו כקול קורא במדבר, באשר הסוהרים שומרי הכלא מנעו את הדבר, איש שהיה מעיז להמציא ספרי קודש לאסירים - היה עלול להיאסר מיד ולהיענש קשה. ברם, לאחר חיפוש עצות מצאו המצאה גאונית: מכיון שאספקת מצרכי אוכל לאסירים היתה אפשרית, ניתן לקרוע דפי גמרא, ולעטוף בהם חמאה וגבינה, ולהערים בכך על השומרים.

אולם כאן נתעוררה השאלה ההלכתית לכל חומרתה, בזיון ספרי קודש?! השאלה הובאה לפני הגאון רבי אליעזר רבינוביץ גאב"ד מינסק, והוא פסק בהחלטיות: מותר בהחלט לקרוע דפים מגמרות ולעטוף בהם מצרכי אוכל כדי להמציאם לאסירים, משום שזוהי שאלה של פיקוח נפש, ופיקוח נפש דוחה את כל התורה. כיצד - אמר הרב - יכולים הנובהרדוקאים לחיות בלי לימוד התורה?!

ידועים דברי החזו"א בלשון קדשו, על המתקנות שיש בתורה, בהתמדה של לימוד שעות רצופות:

מתיקות התורה, כמה גדולה היא נעימות התורה, ואי אפשר להשיג את זה ולהגיע לזה רק אחר שקידה של **שלוש וארבע שעות** ברציפות בלי הפסק. בלי זה אי אפשר אפילו לציר מהי הרוחניות הזו.

וקל וחמר אחר **חמש שעות** כמה רוממות יש, איך אפשר למי שיש לו את האפשרות הזאת להפסיק את הרציפות ולהפסיד בידים נעם כזה, כמו קדרה המתבשלת להוריד מן האש לתן להתקרר, ואחר כך להשיבה.

ואחר **שש שעות** של לימוד שוכח האדם מכל העולם ועניניו ומתדבק בדברים רוחניים.

ואחר **שבע שעות** האדם מרגיש קרוב להקדוש ברוך הוא. ואין לו מהנאות העולם כלום ומתמלא שמחה.

ואחר **שמונה שעות** אפילו לא נופלת בלבו מחשבה של תאוה וחמירות. וכלו משתוקק לאלקיו.

ואחר **תשע שעות** כלו קדוש למעלה למעלה.

ואחר **עשר שעות** עין לא ראתה. אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו ורגשותיו.

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל - יום הכיפורים

הרגשת אבינו שבשמים

בסוף מסכת יומא במשנה מובא: אמר ר' עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם **אביכם שבשמים** שנאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" ואומר "מקוה ישראל ה'", מה מקוה מטהר את הטמאים אף **הקב"ה** מטהר את ישראל.

ר' עקיבא משתמש פעם במילים הקב"ה, ופעם במילים אביכם שבשמים. ומדוע השינוי הזה? מדוע לא אמר בכל פעם את המילים הקב"ה כמקובל, מה הוא רוצה לרמוז במילים "**אביכם שבשמים**"?

המפריע הגדול שיש לאדם, המעכב אותו לחזור בתשובה, הוא שאינו מאמין בתשובה, הוא מיואש, מלא פחדים, וחושש שלא יוכל להגיע לתשובה וכל שכן למחילה. חסרה לו התמימות לקבל את הדברים כפשוטם ולהרגיש את הזכות הגדולה שניתנה לו האפשרות לחזור בתשובה, כפי שאומר רבנו יונה בשערי תשובה: מן הטובות שהיטיב השי"ת עם ברואיו כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם. **השכל שלו בונה רק על היחלשותו**. אין לו אלא מה שענינו ראוות. אינו תופס דברים מופשטים ושכליים שאין הוא רואה ומרגיש אותם בחוש. אילו היה מרגיש "תומת ישרים נחם",

וכן "יוגבה לבו בדרכי ה'". היה מרגיש אושר גדול מההזדמנות הזו והיה מתמסר בכל כוחו לנצל כל רגע לעשות תשובה ולקרב את ישועתו.

כדי לקרב את המציאות הזו לחוש, השתמש ר' עקיבא במילים "אביכם שבשמים". על האדם להרגיש, שכמו שאין לו ספק לגבי אביו הטבעי, שהוא הוליד אותו ומשגיח עליו ומספק לו כל צרכיו, דואג לו ורוצה את טובתו, כך **צריכים להרגיש בדיוק מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים**. **אין בזה שום ספק**, צריך תמימות כדי להרגיש זאת, ומוזה להגיע בקלות להרגשת "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו", שיש לנו אבא כזה, הנותן לנו כזו אפשרות, עזרה כזו, ואהבה כזו, וזה מחייב להחזיר לו אהבה, להאמין בו, ולא להיות כפוי טובה. על הפסוק בפרשת האזינו: "הלח' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם" אומר הספורנו: אחר שכיוון לתתכם ממלכת כהנים, האמנם ראוי שתגמלו לו זאת שתקלקלו מכוונתו לחלל את שם קדשו ולמנוע שלא ישיג את התכלית שכיוון באומרו, "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", "עם נבל", בזוי בהיותך כפוי טובה ומשלם גמול רע למיטיב על היפך הנדיב הנכבד בהיטיבו למי שלא היטיב עמו מעולם... "הלא הוא אביך קנדי", לא אב טבעי הנותן מציאות מה במקרה, אבל הוא אב רצוני שנתן לך מציאות למען תהיה קנינו... אבינו שבשמים, הוא לא סתם אב במקרה, אלא הוא שנתן לנו

מציאות. זה מחייב שתמסר לו בתמימות, שנאמן בו ולא נסמך על דעת עצמנו, ונחזור אליו בתשובה שלמה והוא מטהר אותנו.

ובצד הנגד, רואים איד הקב"ה בא בטרדניא אפילו על משה רבנו. בפרשת וארא: "עתה תראה אשר אנעשה לפרעה" ומפרש רש"י ז"ל: הרהרת אחרי מידותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי ביחזק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה ולא הרחרר אחר מדותי... לפיכך עתה תראה, את העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבעה עממין... אף על פי שמושה רבנו ראה בחוש ולא רק בשכלו שלא הצליח בשליחות ה', לא רק שלא הצליח להוציא את ישראל ממצרים, אלא שפרעה עוד יותר הכביד את עולו עליהם, "יתבן אין ניתן לעבדך", וגם השוטרים באו אליו בטענה "יירא ה' עליכם וישפוט", בכל זאת לא היה לו להרהר אחרי מידותיו יתברך.

גם במכשול של מי מריבה מסביר הסבא זצ"ל בספר מדרגת האדם שמה שהפריע למושה רבנו זה שכלו. וכל החשבוניות לכאורה נכונים וצודקים, שעשה כדי להגדיל את קידוש ה'. **אבל אם האדם משתמש בשכלו, זהו חוסר תמימות**. על זה נתבע משה רבנו ונגעש כזה עונש חמור "עין לא האמתם בי להקדישני". על כן לא תביאו את העם הזה... נרא ואיום! השימוש בשכל, ההרהור, העדר התמימות זהו המפריע הראשון לחזרה בתשובה ולהרגשת אבינו שבשמים. בגלל חוסר התמימות הזו האדם חוטא לא רק כלפיו יתברך, אלא גם כלפי עצמו, כי בזה הוא מביא על עצמו כל מיני תוצאות לא רצויות. **מן הראוי היה שכאשר מבקשים סליחה איש מרעהו ביום הכיפורים, לא לשכוח לבקש מחילה גם מעצמו**, כמה שהאדם חוטא כלפי עצמו, וכמאמר רבנו, יונה בשערי תשובה: איד הייתי על הנפש היקרה אכזרי, ונטמא בגילולי יצרי... זוהי האכזריות הכי נוראה, של האדם כלפי עצמו. עליה צריך לחזור בתשובה גם כן, ואם לא מבקשים סליחה, אלא חוזרים ונכשלים הרי זה בבחינת: האומר אחטא ואשוב, אין מספיקו בידו לעשות תשובה.

שמעתי מספרים עד מפי עד, שפעם בליל יום הכיפורים בשיבתו של ר' חיים ואליו זצ"ל, עמד ר' חיים ואמר התעוררות כשהוא חוזר במשך חצי שעה **כל הזמן רק על הפסוק "כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו"**. עד שכל בחורי הישיבה געו אחריו בבכיה. אנהו מתפללים לשמוע סיפור כזה ואין אנו מבינים מה יש לחזור על פסוק זה חצי שעה. אבל זו ראייה שכל עבודתו היא לא בהרגשה כי אם מן השפה ולחוץ, רק אומרים את הפסוק ולא חיים אותו, לא מרגישים אותו. **עבודת יום הכיפורים היא להתאמץ להרגיש את האושר של "לפני ה' תטהרו", ולהרגיש ש"אביכם שבשמים" מטהר אתכם**.

הנהגות מבעלי המוסר

- ← בעשרת ימי תשובה היה הסבא מקלם זצ"ל ניגש אחר כל תפילה לעמוד והיה אומר בהשתפכות הנפש שני פרקי תהלים בניגון מיוחד לימים אלו. פעם נכנס להיכל התלמוד תורה ושמע שני אברכים מתדיינים ביניהם בדבר קניית אתרוג לחג הסוכות. שאל אותם הסבא: האם עם יום הכיפורים כבר גמרתם?
- ← הסבא מנובהרדוק זצל היה נפרד בערב יום כיפור מבני משפחתו באומרו אנו הולכים להתייצב למשפט, ומי יודע איך נצא בדיו?
- ← הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי קיבל על עצמו בשנת תרצ"ב שלא יעבור עליו יום בלי לימוד המוסר. אף שהוא טרוד כל היום במתן תשובות לשואלים, שהיו מאות מכתבים מגיעים אליו שהיה צריך להשיב עליהם.
- ← אמר רבי ישראל סלנטר זצ"ל שקודם ראש השנה יקבל כל אחד על עצמו קבלה באיזו מידה הצריכה תיקון, חוץ ממה שצריך לשוב בתשובה שלימה.

כתב החפץ חיים: אכן בימים הנוראים הקדושים, בודאי נכון להתנהג במידה הקדושה הזו (שישים אדם עצמו כאלם), וכן שמעתי שנהג הגה"צ ר' יצחק אב"ד פטרבורג, מראש חודש אלול עד יום הכיפורים היה משים עצמו כאלם כעת חכמתו ז"ל, והפחות לא פחות עכ"פ מעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

כתב הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל: שמעתי בשם הסבא מקלם כי תשובה הוא מהותו של יוה"כ, ר"ה שייך בלי שופר (כשחל בשבת), סוכות שייך גם בלי לולב (כנ"ל) ואפילו בלי סוכה (אם ירדו גשמים), אבל לא שייך יוה"כ בלי תשובה, זהו כדברי הנביא שתשובה מגדילה בחינת יוה"כ.

סיפר הגאון רבי בן ציון ברוך זצ"ל שבנערותו שמע בשבת שובה דרשה מהג"ר אייזל חריף זצ"ל בענין טומאה בלועה ודיבר בהתלהבות עצומה וגם בכה בדמעות שליש.

המשגיח ר' ירוחם ממיר זצ"ל אמר משמו של הסבא מקלם זצ"ל, שמי שאינו מקבל על עצמו ביום כיפור ללמוד מוסר, אין יוה"כ מכפר לו על עוונותיו.

שבת שובה

רבי שלום שבדרון זצ"ל נשא את משאו בעשרת ימי תשובה – וכך דרש:

הגאון רבי יחזקאל מנובהרדוק זצוק"ל, נשא פעם משל נפלא בדבר מהותה של תשובה: משל למה הדבר דומה? ר' משה רץ ועלה על האוניה, האוניה קיפלה עוגן ויצאה לדרכה. "אדוני! אתה צריך לנסוע למערב, והאוניה נוסעת למזרח!" קרא אליו בחרידה הפקיד הממונה. "לא נורא" השיבו "אל תיבהל, הנה כבר אסדר לעצמי את כל הענין אעבור לצד השני של הסיפון". והחל לנסוע לכיוון מזרח. "מה יעזור לך שתפסע למזרח כאשר האוניה נוסעת למערב" פרץ הפקיד בצחוק...

כך נראה אדם הדופק על הכפתור 'חטאתי' 'עויתי'... והאוניה ממשיכה לנסוע, הוא פוסע באותן דרכים המובילות ל'חטאתי' הגוררות את 'עויתי' ומביאות את ה'פשעתי'. ר' יהודי תעלה על ספינה הנוסעת לכיוון אחר - תשנה כיון! גם אם לא תגיע, וחלילה וחס הקב"ה יקח את נשמתך קודם שתצליח להגיע לסוף מחזור חפצך, תוכל לומר: "אני יצאתי לדרך ומה אעשה שלקחו אותי באמצעה תשובה?"

בירושלים של ימי קדם אמרתי את הדוגמא דלהלן: יהודי עבר בטעות את הגבול בירושלים לכיוון ירדן [פעם הגבול הירדני חצה את ירושלים]. צעקו לו חבריו: "אדוני אתה מסוכן, עברת את הגבול, תראה היכן אתה נמצא!" נעמד הוא על עומדו, התכופף, דפק על ליבו וזעק "חטאתי עויתי פשעתי". תחזור לאחור! מה אתה דופק "חטאתי עויתי" תשוב, עשה תשובה. לפני עשרות שנים בהיותי בחו"ל שמעתי מתלמיד חכם שאמר בשם רבי לייבלה אייגר זצ"ל שאמר כך "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" למה הדבר דומה? לבחור שעתידי היה לצאת לדרך רחוקה, ארז את מטלטליו וסידר את כל צרכיו. ביום האחרון, כאשר 'כרטיס הנסיעה' כבר בכיסו, ערך את הסידורים האחרונים, התכופף למזוודות, פתח הכניס תפצץ קטנים וסגר וכו'. והנה כיון שחשש כי הכרטיס יפול מכיסו ויאבד, הניחו בנתיים על השולחן. הגיע זמן היציאה לדרך, הבחור הגביה את המזוודות, הניח על הכתף את התיק, ומיהר החוצה. חטף את המזוודה ורץ. אבל אבא היקר צועק אחריו: "את העיקר שכחת! ללא הכרטיס לא תוכל לנסוע יענקל'ה שלי, שכחת את הכרטיס על השולחן!" אך מה לעשות, הוא כבר רץ ואינו שומע לאבא. בדלית ברירה, מדלג הוא אחריו, קורא אחריו שוב ושוב, מדביק אותו אי שם בבית הנתיבות, זורק אליו את הכרטיס: 'קח תיסע'. 'וזרקתי עליכם'...

אנו יוצאים לדרך לפעמים ללא העיקר, אורזים את החפצים, מתנועעים בתפילה, מדברים להקב"ה, נותנים צדקה, ואולי גם מתענים. אבל שוכחים את העיקר! להניח את העבירה בצד, לשכוח ממנה במאת אחוזים, להיפרד ממנה עולמית. הקב"ה רואה שבצורה כזו לא נגיע לעולם לתשובה! מה הוא עושה? זורק עלינו 'מים טהורים וטהרתם' הוא מעורר אותנו במים טהורים להשליך את החטאים. 'קחו וטהרו' כי בלי זה לא תגיעו לעולם. אשרים ישראל!

בין יום הכיפורים לחג הסוכות

◀מצוה על כל אדם שיעסוק בעצמו בעשיית הסוכה ובהנחת הסכך, ואע"פ שהוא אדם נכבד זהו כבודו, שעוסק בעצמו במצוה (קיצור שו"ע).

◀כשם שמצוה לעסוק בסוכה מיד אחר יוה"כ"פ, כך מצוה מיד אחר יוה"כ"פ להתעסק בהכנת לולב ומיניו (כמש"כ הטור סי' תרקב בשם מדרש תנחומא) במוצאי יוה"כ"פ עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות (כף החיים).

◀"רבנן אמרין אלו הדורות שהם כמתים במעשיהם ובאים ומתפללים לפניך ב'ר' וביוה"כ"פ ואתה בורא אותם בריה חדשה ומה להם לעשות, ליטול לולביהן וחטביה ולהלל אותך".

◀ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עונות - שעד עכשיו היו ישראל עוסקין בסוכה, בלולב, ובתורה. (בעלי המוסר).

המשך מעשה רב מעמוד א'

הקצין שב על השאלה במבט בוחן ובטון תקיף

יותר, אך גם הפעם נענה באותה הנעת ראש בונה ותמימה. אולם הקצין לא נראה היה כמי שמתכוון לוותר. הוא נכנס אל הבית, סגר את הדלת מאחוריו, וכשהוא מקרב את פיו אל אזני איש שיחו, אמר ביידיש: "אל תבלבל לי את המוח. האם גר כאן המוה"ל?" משהו בקולו שכנע את יענקל'ה להיענות לו. הוא מיהר לקרוא לר' אייזיק, וייחדו נדמה לשמוע, כי משמש הוא קצין יהודי בכיר בנק.ו.ד. לפני כשלושה חודשים נולד לו בן, ואשתו, יהודיה היא, מטרידתו ללא הרף שימול את בנו. הוא מסר להם את כתובתו, וביקש מר' אייזיק כי יבוא מחר בשעה שנקב כדי למול את בנו.

למחרת, יצאו ר' אייזיק ואורחו לדרך. לפני שיגשו למצוה, ירדו לטבול בנהר קפוא. ר' אייזיק שבר את שיבת הקרח וקרא ליענקל'ה לטבול אחריו, עד שכמעט פרחו נשמתו מרוב קור. לאחר מכן המשיכו בדרכם והגיעו למקום שנקבע. אם התינוק קבלה את פניהם, והצביעה על שולחן שערך, ובו חביתה עשויה משנים עשר ביצים. "מתוקה הנסיבות, בעלי לא נמצא כאן, ואף אני לא אוכל להיות כאן בזמן הברית. לאחר שתמולו את בני, ביצים אלו ישמשו כסעודת הברית."

בשנת תרמ"ח נתמנה הגאון רבי יעקב יוזעף זצ"ל, תלמידו של הגה"צ רבי ישראל מסלנט זצ"ל, לרב הכולל של ניו יורק. הוא עזב את וילנא ובא לארצות הברית, טעון במרץ רב להרבות תורה ויראה בקרב יהודי ארה"ב, אך עד מהרה נוכח שיהודי ארה"ב עסוקים ראשם ורובם במסחר וברדיפה אחר הממון, ולבם ונפשם שוקעים שם, ואינם מותירים מקום לדברי המוסר וההשקפה של רבם החדש. הוא התאכזב קשות ונפל למשכב... רבי יעקב לקה בשיתוק בגופו ופעילותו שקעה אט אט. בהגיע שבת תשובה, למרות חולשתו ובריאותו הרופפת מאוד, ביקש מבני ביתו שישאוהו על כסא לבית הכנסת, לדרוש 'דרשת שבת תשובה'...

חיש מהר פשטה הידיעה כי הרב עומד לשאת דרשת שבת תשובה, אחר תקופה ארוכה שלא ראו אותו, ובוודאי שלא שמעו ממנו דרשות, ההתרגשות היתה רבה ואלפי אנשים הצטופפו בבית המדרש לשמוע את דברי הרב...

בהלכות תשובה... והשתתק... לתדהמתו, הוא שכח את דברי הרמב"ם. הוא ניסה שוב: "הרמב"ם אומר בהלכות תשובה... ולא... הוא לא מצליח להיזכר... ניסיון נוסף: "הרמב"ם אומר בהלכות תשובה... אבל לא, הוא לא זכר בשום אופן..."

לאחר שתיקה ארוכה, אחר שהבין שהוא לא מצליח להיזכר, הוא התאמץ מאוד ובשארית כוחותיו זעק, מנהמת ליבו בקול בוכים: "אני שהייתי בקי וחרף בכל חלקי התורה, הנה שכחתי מה הרמב"ם אומר בהלכות תשובה... ראו מה סופו של האדם! הנה לכם דוגמא חיה מהו האדם... קחו עמכם דברים ושובו בתשובה מבעוד מועד, כאשר עדיין כוחכם במותנכם לחזור בתשובה ולתקן מעשיכם..."

הרב התרגש מאוד ופרץ בבכי רב, וקהל האלפים געה בבכי אחריו...

אמרו: "יותר ממה שפעל רבי יעקב כל ימי חייו, פעל בשבת שובה האחרון בחייו..."

◀בכך הזמנים ימי החגים הקדושים, צריכים להתחזק בשקידת התורה, ולפי רוב השקידה מרגישים קדושת החג, הלימוד בימים אלה משפיע הרבה על הלימוד לטהר את הלב ולהכות להצלחה גדולה. שיעורי לימוד יהיו קבועים לך גם בימי החג תמידים כסדרם, כי זה מביא לזהות אחיז בעץ חיים כעין שתול על פלגי מים (הגרפ"צ פראנק זצ"ל).

◀מאן דזהיר במצות סוכה ולהעשותה כתיקונה מובטח לו שלא יהי מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה (כף החיים).

◀וימים אלו (דאחר יוה"כ"פ עד שמיני עצרת) צריכין שיהיו בתשובה ורעדה, שימים אלו ניתנו כדי להאריך על האדם שישבו בתשובה, ואין פתקות הגזירות נמסרים ביד השלוחים עד ליל שמיני עצרת כדפי' בזה"ק (ראשית חכמה).

באותה הזדמנות, ביקש הקצין מיענקל'ה, כי כאשר ייצא מכאן, יספר בעולם את סיפורו זה, כדי שידעו היהודים בכל מקום את שעובר עליהם כאן, בערבות רוסיה. ההבטחה ניתנה, ומאז בכל ברית משפחתית, היה נעמד המגיד הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, ומגולל באזני הציבור את הסיפור המופלא.

ואנו על פי דרכנו למדנו, שלעתים, גם אדם הרחוק משמירת התורה ומצוותיה, שאיפתו אחת היא, שעל אף שהוא עצמו לא זוכה לחיות כיהודי – ילדיו לא ילכו בדרכו, אלא יחיו כיהודים כשרים ויראי שמים.

ומכאן, לביאורו של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל: גם אדם שטר מן הדרך ומשחית את מעשיו, הרי 'שיחת לו' – בלב פנימה שאיפתו, שכל ההשחיתת התייה רק בו בלבד, אבל חלילה 'לא בני מומם' – בתוך תוכו מייחל הוא, שהמום הזה לא יעבור לבני וליוצאי חלציו, כי עז רצונו, שהם, על כל פנים, ילכו בדרך התורה והמצוות.

המשך שיר לביאורו הנפלא, נוכל להמליץ את המשך הפסוק כך: 'דור קש ופתלתול'. 'פתלתול' – היינו, דור שהולך בדרך פתלתלה וסותרת, כאשר בכל הנוגע לעצמו אין היהודי מתאמץ לעמוד בפיתוי היצר, אבל כלפי בנו עומד הוא על המשמר בלתי יחטא.

(ללמדך - ר"מ פרוינדליך)

האשה העניקה להם תלושים עבור לחם, כתשלום עבור הברית, ומיהרה להסתלק כשהיא מותירה את השניים לבדם. אגב, בזכות אותם תלושים, הצליחו השניים להחזיק מעמד כל אותו החורף של אותה שנה עד פסח.

התרגשותם של השניים היתה עצומה. יענקל'ה היה הסנדק, ור' אייזיק ביצע את המילה למישרין. לאחר מכן מסרו את התינוק ליד המשרתת שבדיק נכנסה לבית, והתיישבו לאכול את 'סעודת' בריית המילה, לא לפני שהוברר להם, שהביצים בושלו במחבת חדשה. כך נערכה לה אחת הבריתות המרטיטות ביותר. יום אחד, בלכתו ברחוב, נתקל יענקל'ה באותו קצין משטרה, והלה סיפר לו בחיך כי נענשה לאחר מכן. מיד כשחזר לבית הקים קול זעקה כנגד אשתו, למראית עין כמובן, על שנטשה את הבית והשאירה את התינוק ללא השגחה, ובינתיים נכנסו פנימה 'פרשעים' יהודים שמו את התינוק, בניגוד לרצונו. ליתר בטחון, אף הגיש קובלנה בבית הדין המפלגתי כנגדה, וכעונש נשלל ממנה פנקס החבר לשלושה חודשים...

לפתע התרצנו פניו, והוא אמר: "ראה נא. כיום קשה מאד להיות יהודי. אולם גם אם אני עצמי – אינני מצליח לעמוד בניסיון הגדול, ומתקשה במעמדי לחיות כיהודי, חפץ אני בכל מאודי לתת לבני, על כל פנים, את האפשרות להיות יהודי נאמן..."

פניי הזמנים

ימי הדין בצל המלחמה

תיאור מרגש, תיאור לימים אחד מחניכי התנועה - רבי חיים ד. שבקס, בעת שבתו בעיירת אוסטרוב, בה כיהנה ישיבת **נובהרדוק**, בראשה כיהן רבי מאיר סגל, ובהמשך קבע משכנו בישיבה הרמה של התנועה בבאליסטוק, וכשהגיע ה'אלול' של שנת תרצ"ט בש"ק פרשת 'כי תצא למלחמה', נפתחה מלחמת העולם השנייה, אירופה כולה נשטפה בדם, האדמה ספגה את דם היהודים בלי לזעוק.

שבוע קודם ראש השנה ה'ה'כ"ה, נכנסו הגרמנים לביאליסטוק, לא כהסכם ריבנטרופ מולטוב, על פי הוראת המשג"ח לא יצאו מהבנין והמשכנו בלימודים כסדרם כאילו לא קרה מאומה, כאילו לא נותרו הורים דואגים בבית המרוחק, דברנו אל הקרובים לא על הקרובים, דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, מבחוץ אש רעמי תותחים, ובפנים רעמו הלבבות, ואש המוסר.

וכשבחורים מסויימים רצו לנוס לברנוביץ, שם שלטו הרוסים, לא נתן זאת המשג"ח הגה"צ רבי ישראל מובשוביץ, בטענה כי המטוסים הגרמנים קלים מאתכם, ועליכם להרגע ולשבת ללמוד בסדרי אלול.

בראש השנה התפללו בישיבה בהתרגשות ובפחד, אולם ללא קולות וברקים, שכן באמת הגרמנים ימ"ש לא הטילו פצצות ולא ירו ירירות רבות, וקודם יום הכפורים פינו את העיר ונתנו לרוסים להכנס כפי ההסכם, ביום הכפורים כבר התפללו בקולות רמים, חשנו הקלה רבה שאין אנו תחת עול הגרמנים ימ"ש, קשה לשכוח את יום הכפורים של פתיחת שנת ת"ש, בהתלהבות ובהתרגשות נוראה ובהתחשלות לקראת הנסיונות המרים.

במוצאי שמחת תורה נסענו לווילנא שם התאספו כל הישיבות בתוככי וילנה, אנו הצטופפנו בביהכ"נ הגשר הירוק, כשכבשו הרוסים את ליטא, התפזרו והיינו בעיירה ביר' שבליטא, שם עמד ביהכ"נ חדש בתחילת בנייתו, אנו רצפנו וסגרנו בעצים את בנין בית הכנסת, ושם שמענו שיעורים מהגאון רבי ניסן בברויסקר ושיחות מהמשג"ח רבי ישראל, גם ה"אלול" יומים נוראים תש"א עברו עלינו בהתחזקות כמנהג נובהרדוק ולאחר שהוגלינו על ידי הרוסים למחנות העבודה, עברנו את כור ההיתוך של נובהרדוק, בנסיונות קשים ומרים, שאין לתארם במילים, וגם אחר מחנות העבודה התגוללנו ברוסיה הקומוניסטית, כשר' ישראל המשג"ח דאג לנו כאב ואם, עד שזכינו לצאת מאחורי המסך.

אולם את 'נובהרדוק' שהאירה את נבכי נפשינו והעבירנו את הנסיונות המרים של גלי הזמן לא נוכל לשכוח, כי היא חרוטה בדמינו, וכשמגיעים ימי ה'אלול' והימים הנוראים, אנו מתעוררים לקול השופר הנובהרדוקאי ונזכרים ב"אלול", המחשל את נפשותינו, והקולות ההם כמו השופר מרטיטים את הלבבות כאלו עמד הזמן מלכת...

העתקה ממכתב קבלות של אדמו"ר רבי ישראל סלנטר זצ"ל

א. **כל אחד ואחד**, יראה שביום כיפור עד "רגע האחרונה" יעיין ולמצוא איזה "פלא" (רעיון) כל אחד ואחד, לפי כוחותיו על העניינים הנדרשים לו, למען יהי לו שארית.

ב. **ללמוד** ספרי מוסר לבקאות במתן השכל.

ג. **ללמוד** בהתפעלות כי בזה ישיג הרגש.

ד. **לעשות** סימנים באלף בית, לרשום המקומות מאמרי חז"ל המרגישים ועושים רושם בנפשו.

ה. **להיות שגורים** בלשונו מאמרי חז"ל, שהכו שורש בלבו.

ו. **ללמוד** איזה גמרא, ויותר שוב לגירסא ולחזרה, היטב בלשונינו כמו שאנו מדברים.

ז. **יעשה סדר** נכון ללמוד שיעור "חושן משפט" על תמונת ה"אור החיים", והעיקר לשמה ולמעשה.

ח. **כל אחד ואחד יבקש** שיהיו מיועדים לו תשעה אנשים, למען יוכל לעשות סדר נכון לבקש בתפלה כי בעוה"ר מראה בחוש כי מסך מבדיל בינינו לבין אבינו שבשמים. ואם זה רק עבירה שמטמטמת לבו של אדם וע"ז בדוק ומנוסה מועיל התפילה, ע"ז יעינו הדינים מתפילה באו"ח והפוסקים.

• **בכל יום ויום** להתרגל לכוון בשמות הקדושים, ולכל הפחות בתפילת ערבית.

• **בתחילת סדר הלימוד בבוקר**, לעמול כחצי שעה מתחילתו כדי להיטיב העיון בלימוד, ולסלק המפריעים העומדים לשטנו מהעיון.

• **להתרגל לכוון** בבהמ"ז שתי ברכות הראשונות ולהתבונן בפרושן.

• **לשום עין** לכל הפחות שני ימים בשבוע שלא לזרוק ברכה מפיו: ביום ד' ובשבת קודש.

• **להשתדל שני ימים בשבוע** להעביר תחת חוג הביקורת את העבר.

עוד רגע אחד של יום כיפור

שח רבי **שלום שברדון** זצ"ל: הרבי שלי רבי **לייב חסמן** זצ"ל, נפטר בתחילת חודש חשוון. ביום הכיפורים האחרון לחייו הוא צם כל היום, בסוף היום היה כמובן חלוש, ירד לביתו, וביקש שעשרה בחורים יתפללו איתו מעריב מיד בזמן המותר (ולא להמשיך בתפילה כמו בישיבה) הוא ירד ואחריו עשרה תלמידים. אני לא הייתי שם. אבל העידו לי. נותרו דקות ספורות עד מעריב. הוא ישב ליד השולחן וחשב מה שחשב. והבחין כי הבחורים משוחחים ביניהם על סתם. הוא הגביה את ראשו החלוש ואמר להם:

נאמר ביונה, כי הנביא אמר לנוסעי הספינה "בשלי הסער הזה, שאוני והטילוני אל הים" לשם מה הוא ביקש "שאוני" וכי הם לא ישאו אותו, בוודאי, כי אם הוא שוכב בירכתי הספינה, א"כ צריכים לשאתו לסיפון, יגביהו אותו ויטילוהו לים? התשובה היא: "שאוני והטילוני" – תגביהו אותי מעל הסיפון, אל תשליכו אותי ישר לים, אלא קודם תגביהו – "שאוני" מדוע? כדי להרוויח (להזכיר לעצמו ולאחרים מה הוא) עוד רגע של חיים, אל תזרקו אותי סתם כך כי אז יהיה לי עוד רגע של חיים...

בכך המשגיח שלנו רמז לבחורים להעריך עוד רגע של יום הכיפורים שהוא רגע גדול. (והם הזדעזעו אז ממשמעות נוספת של דבריו... על עוד רגע של חיים שלו באחרית ימיו.) רגע נוסף של יום כיפור – הוא רגע של נוסף של חיים. פתח לנו שער בעת נעילת שער – עוד רגע נוסף. ברוך ה', ה' יעזרנו עוד ועוד, להתחזק ולעלות בתורה ובמידות טובות, שנה טובה וכל טוב וגאולה שלימה אמר.

כוחה של תפילת "נעילה"

על כוחה של תפילה זו נשא משלו **המגיד מלובלין**, וכה אמר: מעשה בצייד שתעה בנבכי היער, הוא פילס את דרכו בחרדה, כשקשטו נכונה בידו, לקדם פני הרעה. פתאום שמע משהו מתנועע בין העצים, מי יודע מה זה? אולי אריה? אולי נמר? שיגר לעברו חץ, אך הדבר בו ירה לא נע ולא זע, ירה שוב, אך הלה נותר על עמדו, התקרב הצייד ונוכח לדעת שחשש לשוא, ואין זה אלא שיח יבש. המשיך בדרכו ושוב הבחין בדבר מה, ירה חץ ושוב ירה, התקרב והיה זה סתם סלע. התבונן הצייד וגילה שלא נותר באשפתו אלא חץ אחד בלבד. ואז נשמעה זעקה, אריה בסביבה. ליבו פעם בחזקה, אחז בידו את החץ, וידע עד כמה עליו להיזהר בו, וידע עד כמה שחיו תלויים בחץ היחיד שנותר בידו.

המשיך המגיד ואמר, בימים שעברו עלינו ימי האלול ועשרת ימי תשובה, ירינו חץ ראשון, שני, שלישי, התפללנו בסליחות ותחנונים, עכשיו לא נותר לנו אלא חץ אחד, החץ האחרון – "נעילה". כמה חיינו תלויים בה, כמה עלינו לכוון בה.

מוצאי יום כיפור

היה זה כשישיבת מיר גלו לשנחאי בזמן המלחמה, והמשגיח **ר' יחזקאל** לוינשטיין זצ"ל נשא דברים במוצאי יום הקדוש, וכך אמר. יום כיפור כזה לא היה כדוגמתו

יוצא לאור ע"י קיבוץ אברכים – "אוהל יוסף" - נובהרדוק

בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים

טל: 0533199720 דוא"ל: Ohelyosef1@gmail.com

מעולם בישיבתנו, אמנם אני וגם אתם יודעים שמחר המצב כבר לא יהיה כך, ומסתמא אתם חושבים כיון שמחר כבר לא נהיה במדרגה זו אז מה השגנו מיום כיפור. אספר לכם משל שכאשר שמעתי אותו היה לי ממנו חיזוק גדול, תזכרו אותו כל ימי חייכם. עשיר אחד שכר פועלים לבנות לו את הארמון הכי יפה בעולם, כאשר התקרבה שעת הסיום, התכוננו לחנוכת הבית, התכנית היתה לאסוף את כל הקרובים והידידים לסעודה גדולה, שבמרכזו יטפס העשיר בעצמו לגג ויניח שם כתר מפואר ובוה תושלם מלאכת הבנין. הגיע הרגע, העשיר טיפס על הסולם, אך רוח סערה טלטלה את הסולם והוא נשטם ונפל ארצה, כל עצמותיו נשברו והוא פרץ בבכי. מיד רצו אליו כולם ושמעו אותו מיילל, "מה יהיה הארמון נפל!" "מה יהיה הארמון נפל!" אמרו לו שמה נתרעבה דעתך, הרי הארמון לא נפל! אתה נפל! ניקח אותך לבית חולים, ירפאו אותך ותחזור משם לארמון המושלם.

סיים ר' חצקל ואמר, ביום כיפור בנה כל אחד ארמון מפואר לעצמו, את הארמון היפה ביותר מכל ימי חייו, עליו לדעת ולזכור שגם אם יפול, שזה אמנם לא דבר טוב, בכל זאת הנפילה היא רק בו ולא בארמון שעדיין קיים, כל עבודת התשובה והתפילה שהשקענו ביום הכיפורים עומדת וקיימת לנו לנצח נצחים.